

Poznatky z výkonu dohledu ČNB v bankách a pojišťovnách a případná poučení pro interní auditory

Marian Krajč, PhD.
Česká národní banka
Sekce dohledu nad finančním trhem
Odbor kontroly obezřetnosti

6. října 2011, Praha

- Banky
 - úvěrové riziko a riziko koncentrace
 - tržní rizika a riziko likvidity
 - ICAAP
 - operační rizika a rizika IT/IS
- Pojišťovny
 - pojistná rizika a technické rezervy
 - likvidace

- Předpisová základna
 - seznámení se s dokumenty
- Pohovory za jednotlivé oblasti
 - vhodnost a přiměřenost zavedených postupů
 - shoda s interními předpisy a platnou legislativou
- Kontrola vzorku
 - úvěrové složky
 - pojistné události
- Přepočítání pomocí interních dat
 - VaR
 - kapitálové požadavky
 - technické rezervy

- Neúplná/zastaraná předpisová základna, nejsou zohledněny změny v legislativě
- Oddělení neslučitelných funkcí (obchod vs. risk)
- Ekonomicky spjaté skupiny osob
 - definice
 - zařazování osob (s důrazem na majetkové, osobní a ekonomické přepojení)
 - vyhodnocování
 - evidence
 - aktualizace
- Dodržování regulatorních a vnitřních limitů angažovanosti (v návaznosti na problematiku Ekonomicky spjatých skupin osob), riziko koncentrace expozic (vůči osobě, skupině osob, odvětví)

- Kontrolní mechanismy
 - při zpracování smluvní dokumentace
 - při schvalování
 - zadávání obchodů do systémů
 - uvolňování prostředků
- Proces monitoringu obchodů v době jejich trvání, posuzování rozvahové hodnoty pohledávek
- Kvalita a dostatečnost zajištění, evidence a způsob stanovení hodnoty
- Tvorba opravných položek a odůvodněnost dostatečnosti jejich výše
- Výpočet kapitálového požadavku k úvěrovému riziku, segmentace expozic

- Value at Risk
 - Lokální VaR
 - nezahrnutá všech pozic (úrokové pozice z cizoměnových derivátů)
 - chyby ve výpočetním algoritmu
 - Nezohledněná překročení VaR při zpětném testování
 - Skupinový VaR
 - Lokální entita poskytuje pouze vstup a nemá dostatečné informace o:
 - procesu a spolehlivosti výstupu
 - výsledcích zpětného testování
 - modifikacích modelu
 - pro účely měnového rizika bráno za bezrizikovou měnu Euro
 - nezahrnutí všech pozic
 - denní přepočítání VaR s použitím aktuálních hodnot rizikových faktorů, pozice banky v jednotlivých nástrojích jsou aktualizovány pouze týdně

- Limity
 - lokální limity nezohledňují skupinový obchodní model umožňující převést riziko zpět na lokální entitu
 - seznam povolených produktů - výčet produktů pro pořizování na vlastní účet není podpořen limity ani celkovou strategií
 - nastavené limity neumožňují podchytit riziko z povolených strukturovaných produktů
- Kontrola tržní konformity
 - cena není porovnána s cenou v okamžiku sjednání obchodu, ale až s cenou na konci obchodního dne
 - široká tolerance
 - kontrola nezohledňuje marže
 - nezajištěna eskalační procedura

- Vnitřní předpisová základna
 - absence úpravy pravidel pro stanovení limitů
- Informovanost vrcholového vedení
 - neinformovanost o výsledcích zpětného testování standardního scénáře
- Limity
 - nedostatečné množství nastavených limitů nepodchycující plnohodnotně riziko likvidity
 - výše limitů nepodložená analýzou
 - absence limitů pro alternativní scénáře
- Stresové scénáře
 - nastavení nedostatečných stresových podmínek, např. stresové koeficienty odtoku depozit a přítoku z aktiv
 - nezohlednění dopadu ostatních rizik
 - nezahrnutí idiosynkratických a tržních faktorů

- Pohotovostní plán
 - zdroje refinancování
 - analýzou nepodložené spoléhání se na jeden zdroj
 - např. nekomitovaná úvěrová linka versus podmínky na mezibankovním trhu v období krize
 - nedostatečné informace v rámci skupiny o výši sjednaných úvěrových linek a potenciální potřebě jejich čerpání
- Neadekvátní zacházení s očekávanými přítoky a odtoky prostředků
 - splátky z klasifikovaných úvěrů
 - vstupují bez ověření reálnosti pří toku

- Přejímání skupinového modelu
 - nereflektuje lokální podmínky
 - neproběhla jeho lokální validace správnosti, spolehlivosti
 - velikost potřebného kapitálu odpovídá pouze podílu banky ve skupině, nereflektuje skutečné lokální podmínky a expozici (operační riziko)
 - chybí informace o nastavení parametrů převzatých ze skupinové metodiky (např. multiplikační faktory - OR, diversifikační koeficienty - tržní VaR)
 - ICAAP nevyužíván pro potřeby plánování a cílování na lokální úrovni (use test)
 - na základě KRI alokován skupinou přidělený kapitál, nikoliv kapitálové položky odpovídající bankou podstupovaným rizikům

- Vnitřní předpisová základna
 - neupravený postup pro případ nutnosti navýšit interní kapitál
 - neupravený postup pro odpovědnosti útvarů
- RSA (hodnocení významnosti podstupovaných rizik)
 - na lokální úrovni neexistuje systém hodnocení materiality rizika
 - alokace nulového kapitálu k rizikům, která nemusí být podle Pilíře I kryta kapitálem
 - neprobíhá kvantifikace Ecap k těmto rizikům, i když je možná
- Stresové testování
 - neprováděno integrované testování
 - nejsou definovány hraniční hodnoty výsledku testů
 - nejsou definovány eskalační procedury
 - neprováděno ke stejnému datu jako výpočet vnitřního kapitálu
 - nekonzistence mezi scénáři použitými pro výpočet kapitálových požadavků napříč riziky

- Hladina spolehlivosti
 - není naplněna bankou deklarovaná hladina spolehlivosti ICAAP
 - Ecap k operačnímu riziku vychází z TSA metody a deklarovaná hladina spolehlivosti je 99,95 %.
- Nerekonstruovatelnost
 - neschopnost odůvodnit a podložit nastavení parametrů, obezřetnostních přírážek, opravných položek a koeficientů pro jejich výpočet, koeficientů pro výpočet Ecap
- Agregace vnitřně stanoveného kapitálu
 - převzatá skupinová korelační matice nereflektující lokální podmínky
 - diversifikační úspora alokována na krytí ostatních rizik aniž je tato úspora kvantifikována
- Časový rámeček
 - není naplněn bankou deklarovaný časový horizont ICAAP
 - Ecap k tržnímu riziku počítán na horizontu 10 dní (roční horizont ICAAP)

- Reporting
 - nezahrnutí výsledků stresového testování do pravidelných reportů
 - chyby v regulatorním reportingu
- Ecap k úvěrovému riziku
 - nekonzistentní výpočet opravných položek
 - nestandardní pohledávky (metoda koeficientů) versus pochybné a ztrátové pohledávky (metoda budoucích peněžních toků)
 - OP metodou budoucích peněžních toků počítány několika odděleními (střet zájmů, nekonzistence)
 - neadekvátní použití Pilíře I a obezřetností přírážky
 - nedostatečně zohledňuje rizikový profil portfolia přestože
 - banka disponuje interním ratingovým modelem
- Ecap k operačnímu riziku
 - zohledněny pouze přímé dopady nikoliv ztráty z nepřímých dopadů

- **Řízení operačního rizika** (kvalitativní dimenze řízení OR)
 - nedostatečná implementace v jednotlivých liniích podnikání a útvech
 - chybí postupy pro identifikaci operačního rizika v jednotlivých liniích podnikání nebo nejsou mezi sebou harmonizovány
 - nejsou dostatečně sledovány a vyhodnocovány možné dopady a potenciální ztráty vyplývající z některých událostí operačního rizika (narušení bezpečnosti informačních systémů, právní spory, apod.)
 - stanovení odpovědností a pravomocí - konflikt zájmů
 - není oddělen vývoj od provozu IS/IT
 - Information Security Manager nemá dostatečné pravomoci a je podřízený vedení IS/IT
 - pracovník odpovědný za celkové řízení OR je podřízen pracovníkovi odpovědnému za řízení jedné oblasti operačního rizika
 - sledování a vyhodnocování výskytu operačního rizika
 - „podprahové události“ a významnost jejich podílu v celkovém OR

- **Kapitálový požadavek k OR**
 - nesprávné zařazení činnosti do linií podnikání
 - zprávy a výkazy - rozdílné údaje o kapitálovém požadavku k OR, neaktuální údaje a používání nesprávný devizový kurz
- **Bezpečnost přístupu k informačním systémům**
 - nedostatečná kontrola privilegovaných uživatelů
 - ponechání přístupů osobám, které již v subjektech nepracují
- **Provoz informačních systémů**
 - nedostatečné nebo málo časté kontroly zajišťování shody provozovaných a schválených informačních systémů.
- **Outsourcing a smluvní vztahy**
 - nedostatky ve všech fázích
 - vymezení outsourcingu
 - analýzy vyhodnocení rizik
 - smluvní ujednání
 - řízení a kontrola plnění podmínek smluv

- Předpisová základna
 - postupy a principy výpočtu jednotlivých technický rezerv
 - nedostatečný popis (manuální expertní úpravy)
 - katastrofické a velké události
 - konzistentní výpočty, úpravy vstupních dat, expertní úpravy či přirážky
 - IBNR – četné úpravy vstupních dat, vývojových koeficientů
- Způsob výpočtu technických rezerv
 - používané systémy / moduly připravené / vyvinuté samotnou pojišťovnou
 - aktualizace vstupních parametrů
 - zajištění, rezerva na prémie a slevy

- IBNR rezerva
 - úplnost a správnost vstupních dat pro výpočet
 - Nezohlednění všech událostí
 - zahrnutí některých pojistných plnění dvakrát – jako RBNS rezerva i jako plnění
 - chybný/neúplný export dat ze systému do podkladového souboru
 - nezohledňování veškerých přijatých regresů
 - správnost vlastního výpočtu
 - mechanický výpočet bez úprav podkladových dat (katastrofy, nákladová inflace, specifika odvětví)
 - postup pro zahrnutí katastrofických událostí do vývojových trojúhelníků
 - zahrnutí i událostí nesouvisejících s katastrofou
 - expertní úpravy výsledných výpočtů
 - navýšení výsledné hodnoty pomocí koeficientu bez pravidel jeho použití

- Run-off analýzy přiměřenosti rezervy na pojistná plnění
 - dostatečnost rezerv
 - test kvality jednotlivých použitých metod pro stanovení výše rezerv
 - interpretace výsledků společně za všechna odvětví
 - ověření použitých zjednodušujících předpokladů
 - vývojové trojúhelníky (datum vzniku a datum zaúčtování), run-off (datum vzniku a datum registrace) – kvůli prodlevě mezi datem registrace a prvotním nastavení rezervy => pozitivní zkreslení výsledků run-off analýzy IBNR
- Test postačitelnosti technických rezerv / prokázání dostatečnosti celkové výše technických rezerv k pokrytí veškerých závazků plynoucích z uzavřených pojistných smluv
 - OPM neprovádí ani jinak neověřuje
 - nahrazuje run-off analýzou – odpovídá aktuálnímu škodnímu průběhu, pro některé významné oblasti nedostatečný výsledek, dále neanalyzováno

Rezerva na nezasloužené pojistné

- Kontrola algoritmu výpočtu rezervy
 - záporné hodnoty pro některé pojistné smlouvy
 - duplicitní záznamy vstupující do výpočtu
 - zacházení s pojistnými smlouvami s nepravidelným splátkovým kalendářem
- Pojistné smlouvy pozdě evidované do informačního / provozního systému pojišťovny
 - pozdní zadávání (i několik měsíců)
 - porušení zákona o účetnictví

Řízení pojistného rizika

- Zajistný program
 - u rizikového životního pojištění rezerva na pojistná plnění nepokrývá ani výskyt jediné pojistné události.
- Kumulace vlastních vrubů vyplývajících ze zajistných smluv nezajištěných katastrofickou smlouvou
 - neprobíhá kvantifikace dopadu ani odhad pravděpodobnosti

- Registrace pojistné události
 - včasnost, datum hlášení, datum registrace
 - registrace na základě telefonického / písemného hlášení
 - registrace pojistných událostí vzniklých ze smluv ještě neevidovaných v provozním systému pojišťovny
 - přeregistrace pojistných událostí
 - datum hlášení
 - výše RBNS rezervy
- Proces likvidace pojistných událostí
 - doba likvidace
 - rekonstruovatelnost procesu
 - uchování informací o pojistných událostech
 - podklady pro práci s RBNS rezervou
 - osoby oprávněné pro výplatu pojistného plnění
 - pojištěný x pojistník
 - poškozený x pojištěný
 - vinkulace
 - plná moc

- Revize pojistné události
 - proces revize
 - systémově vs. podpisem na protokolu
 - možnosti modifikace pojistné události (zejména výše pojistného plnění a jeho příjemce)
 - samorevize
 - limity, oprávnění
 - náhodné kontroly
- Výplata pojistného plnění
 - proces, přenos informací o výplatách
 - možnosti modifikace
- Spolupráce s externími společnostmi
 - existence smluv
 - závaznost interních předpisů pojišťovny pro externí firmy
 - nastavení pravidel
 - přístup k dokumentaci k jednotlivým pojistným událostem
 - kontrola procesů

- Prvotní RBNS rezerva
 - včasnost tvorby
 - automatická vs. konkrétní rezerva
 - aktualizace hodnoty
- RBNS rezerva
 - průběžná a včasná práce s rezervou
 - zohlednění veškerých nových informací
- nákladová RBNS rezerva
- Nedostatky při nastavení / aktualizaci RBNS rezervy
 - překlepy, chybný počet nul
 - chybné zpracování dokumentu
 - dokument přiřazen do jiného spisu
 - omylem považován za duplicitní⇒ reakce až na základě urgency
 - chybné (ne)zohlednění DPH
 - prodlevy v předávání pojistných událostí mezi jednotlivými útvary / zaměstnanci pojišťovny
 - chybný výpočet pojistného plnění

Dotazy?

Děkuji za pozornost.

Kontakt:

Marian Krajč, PhD.
Česká národní banka
Na Příkopě 28
115 03 Praha 1

Sekce dohledu nad finančním trhem
Odbor kontroly obezřetnosti

marian.krajc@cnb.cz

+420 22441 3375